

nummer 104, April 1983

nostra

- ◆ **Energiescenario's** [REDACTED]
- ◆ **Interview: Prof. H. Jager** [REDACTED]
- ◆ **Studentenstrijd in Suriname** [REDACTED]

**BLAD VAN DE ECONOMISCHE
FACULTEIT AAN DE
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM**

REDACTIE

Adriaan Dorresteyn
Harko van den Hende
Joke Jansen Schoonhoven
Jos Jongstra
Herman P. Kreulen
Marcel Michelson

REDACTIONEEL

Na een verkiezingsnummer lang in de brakke poel van het kleine wereldje der bestuursactiviteiten te hebben gepord, in de hoop dat de niet-actieven zich ook daarin gaan storten, wenden wij ons nu weer opgelucht tot andere belangrijke zaken.

De Brauw en zijn Kop van Jut, De Pous en Jager, Wub'se werkgroepen en lollige Rick: na de themagerichtheid van het vorige nummer, kent de variëteit in dit nummer nauwelijks grenzen.

Waartoe een studentenstrijd (niet) kan leiden kunt U lezen op de middenpagina's. Sharief Ahmad Ali, student economie aan de Universiteit van Suriname en tot de tragische gebeurtenissen van 8 december een van de leiders in de strijd voor een democratisch universiteitsbestuur, zet voor het eerst sinds zijn vlucht begin december naar Nederland gedachten en gebeurtenissen op een rijtje.

Tot slot: de faculteitsraad heeft besloten in het kader van de bezuinigingsoperatie de colleges per 1 mei op de aangegeven tijd te laten beginnen. Door het vervallen van het zogenaamd academisch kwartiertje kan de faculteit een week eerder met zomerreces.

ADRES

Jodenbreestraat 23
kamer 1339
tel. 525 24 97
1011 NH Amsterdam

ADRESWIJZIGINGEN:
Studentenadministratie
Jodenbreestraat 23

REACTIES

De redactie stelt zich open voor reacties, behoudt zich echter het recht voor deze in te korten

ADVERTENTIES

Bij voorkeur schriftelijk op bovenstaand adres.
Of telefonisch:
020 - 525 24 97
020 - 96 13 36

Rostra verschijnt gemiddeld acht keer per jaar in een oplage van 2500 ex.

INHOUD

Interview met prof. H. Jager; JJS, HPK	pag. 3
De voorzienigheid van De Pous; HvdH	pag. 5
Vrouw & Werk; JJS	pag. 7
Studentenstrijd in Suriname; HvdH, JJ	pag. 8
Energiescenario's; E.C. van Ierland	pag. 11
Raadsels; Rick le Roy	pag. 15

COVER

Dick van Hell

DRUK

Drukkerij Kaal bv.
Nieuwe Herengracht 61

Professor bij toeval

Hij ontvangt ons hartelijk in een nog niet helemaal 'ingewoonde' kamer op het maupoleum en vraagt lachend of we de stapel artikelen en zijn proefschrift - ter bestudering ontvangen voor deze ontmoeting - hebben doorgenomen. Helaas was de toegankelijkheid ervan door de vele formules niet altijd even groot; een onderwerp waar we in de loop van het gesprek met professor Jager, hoogleraar IEB, op terugkomen. Een hoogleraar die toevallig in het vak terecht kwam en is blijven hangen.

In 1971 in Groningen afgestudeerd en tot 1982 wetenschappelijk medewerker geweest aan de RUG. In 1981 gepromoveerd en gevraagd hoogleraar te worden. Ook professor Jager had de advertenties wel gelezen maar had het idee dat hij nog niet klaar was voor het werk als hoogleraar, waarvan hij zegt dat het toch wel afwijkend is van dat van wetenschappelijk medewerker. Als wetenschappelijk medewerker zit je veel beschermd en is het niet zo essentieel het hele vakgebied te beheersen. Als hoogleraar moet je dat wel en dat levert nogal wat problemen op, gezien de gigantische hoeveelheid artikelen en boeken die jaarlijks op het vakgebied verschijnen.

Jager had op het moment dat hij gevraagd werd niet het idee dat hij het vakgebied genoeg beheerste. Hij wilde nog een aantal jaren besteden aan het schrijven van artikelen en het bijwerken van literatuur dat gedurende het werk aan zijn promotie was blijven liggen. Dit roept direct de vraag op of de professor zijn toekomst geheel in het universitaire gebeuren ziet of zag. Na zijn afstuderen is hij als wetenschappelijk medewerker begonnen omdat hij gevraagd werd door diverse vakgroepen. IEB leek het leukst en meest interessant, daarom dus daar. Er bestond toen geen bezetenheid voor het vak.

'Ik zag toen mijn toekomst eigenlijk niet in de universiteit liggen, ik had meer interesse voor een baan in de praktijk'. Het CPB trok hem erg aan, hij heeft stage gelopen bij het CBS en vond dat zijn toekomst meer in die richting lag.

In het begin waren er wat aanpassingsproblemen, o.a. omdat de vakgroep nog erg jong was; hoogleraren die bliksemcarrières gemaakt hadden en niet echt tot steun konden zijn gezien de geringe eigen ervaring met onderzoek. Gevolg: je liep tegen erg veel obstakels aan waarvan je niet wist hoe je die moest omzeilen. Vanuit dat oogpunt is het

ook erg nuttig om als hoogleraar geregeld op een faculteit aanwezig te zijn. Je kunt je medewerkers tot steun zijn, zelf keek hij dan ook met een zeker ongenoegen naar hoogleraren die er weinig waren. 'Tijdelijk ben ik maar enkele dagen per week op de faculteit, voornamelijk omdat ik met mijn gezin nog in Groningen woon. We hebben in 1980 een huis gekocht en de markt in deze prijsklasse is erg slecht'. Hij lacht en zegt dat ook dit geeft dat hij er nooit bij stilgestaan heeft op korte termijn ander werk te zullen krijgen.

De andere dagen worden besteed aan zaken als voorbereiden van colleges en het schrijven van collegedictaten, het lezen van de vakliteratuur en het schrijven van artikelen. Het werkt prima om je terug te trekken en te studeren.

Commissariaten

Bijbanen heeft professor Jager niet, hij nooit gevraagd voor een commissariaat en heeft ook geen echte belangstelling in die richting. 'Ik heb nog wel een marginale bijbaan; ik geeft drie ochtenden per jaar IEB aan mensen die in de buitenlandse dienst gaan werken. Dit werk is inspirerend omdat je met een heel ander soort mensen te maken krijgt. De mensen die daar rondlopen, veelal juristen, sociaal geografen en mensen die van de marineschool afkomen, hebben al veel praktijkervaring en stellen een heel ander soort vragen dan de universitaire student. Vanuit dat oogpunt is het een uitdaging. Het nut van deze opleiding voor economen betwijfel ik, wat veel interessanter is is het project dat samen met politicologie en rechten opgezet wordt: een tweede fase opleiding internationaal of Europees ambtenaar. Deze opleiding moet van de grond komen omdat gebleken is dat Nederlandse academici slecht toegang hebben tot functies bij de EEG. Met de tweede fase opleiding moet dit verbeterd worden. Deze studie zal bestaan uit twee talen en een aantal vakken, vooral uit de faculteit waaraan men niet de eerste-fase-opleiding heeft gevolgd. Helaas is door de nota-Beiaard het waarschijnlijk dat de tweede fase van één jaar op losse schroeven komt te staan waardoor veel van het werk voor niets is geweest. Dat zou erg jammer zijn want deze opleiding ligt op hoog niveau en is in mijn ogen zeer nuttig.'

Hobby

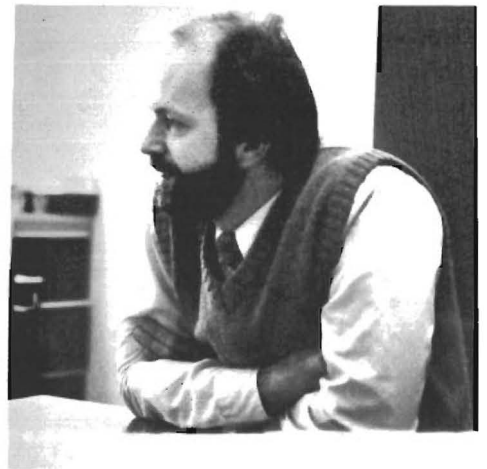
Het is dus economie voor en na. Heeft u geen andere bezigheden?

'Ik tennis en voetbal, eigenlijk heeft alles wat met sport te maken heeft, mijn belangstelling. Ondanks zijn niet overdadige enthousiasme voor de economie vroeger, moet hij bekennen dat economie helaas zijn hobby is geworden. Tijdens het onderzoek, verricht als wetenschappelijk medewerker, is het en-

thousiasme gekomen en is nu tot een tijdverslindende bezigheid geworden. Doordat het werk zo veelomvattend is en alleen al het lezen van de vakliteratuur een dagtaak inhoudt, besteedt hij zelfs in het weekend, te vaak naar zijn mening, nog tijd aan de economie. Dit gaat ten koste van het gezin en de sportactiviteiten en van het eigen onderzoek: 'Het is frustrerend te merken dat je niet alles kan doen wat je zou willen met als gevolg dat je nog meer tijd eraan wil besteden. Bovendien is de universiteit een maatschappelijke uithoek en moet je erg veel tijd besteden aan het krijgen van praktische informatie. Ik heb bij EZ en DNB nu wat contacten gelegd die hiervoor nuttig zijn. Over de techniek van het EMS bijvoorbeeld bestaat geen literatuur, als je daar iets over wilt weten moet je met de mensen gaan praten die er mee bezig zijn. Als je dan de economie al tot hobby hebt gemaakt en je hebt nog niet genoeg tijd om alles te doen wat je wilt, kan dat spanningen oproepen. Je moet zoeken naar een goede middenweg, daar ben ik nu mee bezig, en ik denk die weg te vinden. Professoraat als deeltijdbaan zie ik ook niet zitten'.

Onderwijs

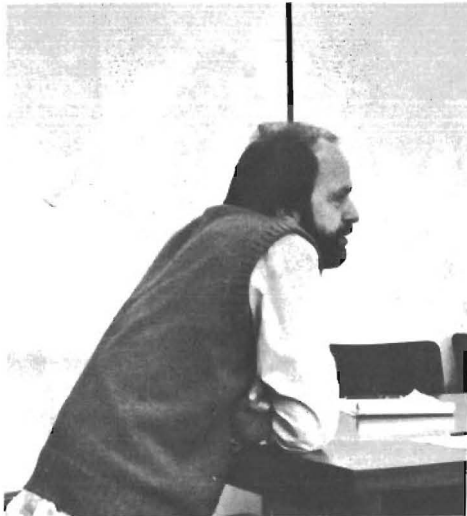
'In het onderzoek ben ik modelmatig bezig,

maar in het onderwijs heb ik er een hekel aan alleen met modellen te werken; ik gebruik ze daarin dan ook niet vaak. Maar een model kan nu eenmaal zaken duidelijk maken wat anders verborgen blijft. Het economisch onderzoek wordt ook steeds modelmatiger en dit blijkt ook nodig te zijn als je wetenschappelijke vooruitgang wil boeken. Maar binnenkort verschijnt er een stuk in Intermediar van mij zonder één formule. (No. 12, 25/3/83, Protectionisme en vrijhandel, red.) Je hebt als hoogleraar ook de taak om voor te lichten en dat kun je niet in modellen doen als je het voor niet-economen ook leesbaar wilt houden. Ik kan eigenlijk wel zeggen dat ik in het onderwijs zeer praktisch bezig ben, hebben jullie mijn blok al gevolgd? Dat ging over de OPEC, zeer actueel. Ik kies niet voor de praktijk maar er zijn wel leuke aanknopingspunten voor het vak IEB en bovendien moet je theorie en praktijk integreren. In Groningen hadden we actualiteitencolleges waarin mensen uit de praktijk gevraagd werden. Toch voel ik er niet voor om direct het eerste college met een case study te beginnen. Dan raak je de draad kwijt. Je moet een bepaald stuk theorie in de vingers hebben. Maar een aansluiting tussen theorie en praktijk is snel te maken'.

Mede door de geringe begeleiding aan het begin van zijn onderzoekloopbaan was het enthousiasme voor de onderzoekstaken niet erg groot. Het onderzoek stootte zelfs af: 'als je de literatuur leest en vele grootheden ziet publiceren, vraag je je af wat je daar aan toe kunt voegen'. Het onderwijs daarentegen leek hem direct aantrekkelijk. Het geven van onderwijs heeft voor een hoogleraar ook nadelen. Deze zijn vooral merkbaar als je de Nederlandse situatie vergelijkt met de Amerikaanse situatie. In Amerika zitten hoogleraren die vrijwel 100% van hun tijd aan onderzoek besteden, terwijl je, volgens Jager, in Nederland al blij mag zijn als je de norm van 40% haalt. Het gevolg is dat het niveau hier lager ligt dan in de USA.

De tijd die in onderwijs en bestuurstaken gestoken wordt brengt vanzelfsprekend contact met studenten met zich mee. Op basis van de ervaring tot nu toe is hij verbaast over de formaliteit waarmee dit contact verloopt. Het is hem van het begin af aan opgevallen dat de aanspreektitel 'professor' hier meer gebruikt wordt dan in Groningen. Opmerkelijk vindt hij ook dat van het linkse image dat de faculteit in het land heeft - en waarvoor hij vooraf gewaarschuwd is - in praktijk weinig

te vinden is. In het bijzonder noemt hij de aanpak van de nulpubliceerders. De manier waarop naar de kwantiteit gekeken wordt en nauwelijks naar de kwaliteit - en vooral naar de achterliggende oorzaken - verbaasde hem op een, zoals gezegd, links bekendstaande faculteit. Het kan misschien verklaard worden door een terugkeer naar zakelijkheid, maar dan is er wel voorgeslagen naar de andere kant; er wordt erg met regels gewerkt terwijl er naar zijn mening veel meer naar de oorzaken gezocht zou moeten worden.

Wat betreft de betrokkenheid van de student vindt Jager zeker niet dat de studenten te weinig actief met de stof omgaan. 'Je hebt als student niet de mogelijkheid om als student veel in te brengen tegen theoriën waar 'de groten' het over eens zijn. Je kunt hoogstens zeggen dat je het niet erg vindt aansluiten bij de werkelijkheid. Met enkel theoriën kun je als student niet creatief bezig zijn. Er is stof die zich daarvoor beter leent. Tijdens de behandeling van een dergelijk soort zaken blijkt er genoeg activiteit bij de studenten los te maken te zijn'.

Dit leidt direct tot de vraag of IEB een vak is dat waarde heeft voor de beroepspraktijk van economen. Professor Jager heeft enkele gegevens hierover in de studieids laten opnemen en wil daar zelf altijd desgevraagd het nodige aan toevoegen. Medebepalend voor de praktische waarde van een vak is zeker wat vooraf gevraagd wordt door toekomstige werkgevers. Hij vindt echter niet dat je een opleiding geheel moet aanpassen aan de wensen van werkgevers. Het belangrijkste blijft dat de theoretische achtergronden worden belicht, en het logisch denken wordt aangescherpt; mede door deze achtergronden moet het voor een academicus mogelijk blijven zich binnen korte tijd een probleem meester te maken en erover te kunnen nadenken. Dit is ook wat een universiteit in beginsel van een HBO-opleiding onderscheidt. Dit onderscheid zal gehandhaafd moeten worden in de nieuwe structuur.

De huidige economische problemen leveren voor een hoogleraar IEB veel gesprekstof en hij legt ons zijn vrij idealistische visie voor: 'de Opec heeft jarenlang zijn monopoliepositie uitgebuit, wetende dat die niet eeuwig kon duren, maar daar niet op inspeland. Nu zakken de prijzen en kunnen landen als Venezuela en Mexico hun schulden niet terugbetalen. Zaken die een eventuele opleving in de wereldeconomie er niet eenvoudiger op maken'. Het risico dat de schulden niet terug betaald worden acht hij niet groot, de schuldenaars zouden zich daarmee voor goed onmogelijk maken. Wat niet wegneemt dat het IMF de banken heeft moeten aanmanen tot het verstrekken van extra leningen, hetgeen duidelijk een teken was dat de banken te voorzichtig werden. 'Als ik nu aan het roer zou staan zou ik proberen een grondstof-fonds voor olie van de grond te krijgen. Daar is op het moment iedereen bij gebaat. Het blijkt dat op het moment zowel consument als producent het gevoel hebben dat voorzichtigheid betracht moet worden t.a.v. de beweging van de olieprijs. De gevolgen van zowel een prijsstijging als een prijsdaling zijn groot. De consumerende landen hebben dan veel geld verloren op het gebied van investeringen voor substituten, en bovendien bestaat er een grote angst voor toekomstige prijsstijgingen. Een vaste prijsstijging van olie aan het inflatie-percentages gekoppeld zou dan ook een grote stimulant zijn voor de wereldeconomie kunnen zijn en veel rust kunnen geven. Alle tot nu toe gesloten overeenkomsten over stabilisering van grondstoffen-prijzen hebben nooit een lang leven gehad. Bij olie bestaat er een veel betere kans op een duurzame overeenkomst.' Veel hoop op het tot stand komen van een overeenkomst bestaat er bij professor Jager niet.

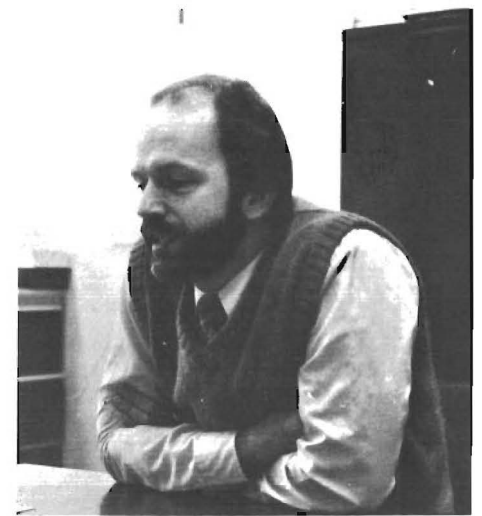
'Het schijnt dat een aantal Opec-landen wel voorstellen in die richting hebben gedaan, maar mede door het korte termijn beleid wat op het moment in de westelijke wereld wordt gevoerd komt een dergelijke afspraak toch niet tot stand'.

Bezuinigingen

Van een stimuleringsbeleid op Europese schaal verwacht Jager veel meer dan van het starre bezuinigingsbeleid dat tot nu toe werd gevoerd. De argumenten die gebruikt worden tegen een dergelijk stimuleringsbeleid spreken hem niet aan.

Vooral de vrees voor een olopemd financieringstekort moet verdwijnen. Protectionisme en nationalisme blijken niet te werken. Er moet gezocht worden naar een nieuwe koers. Die koers moet gevonden worden in het sterk maken van de Europese eenheid. De EEG brokkelt steeds verder af, zoals laatst weer duidelijk werd bij het vaststellen van de wisselkoersen binnen het EMS, maar zou juist nu door een eensgezind beleid een nieuw elan kunnen tonen.

Bij een stimuleringsbeleid op Europese schaal zal het financieringstekort nog wel stijgen maar je krijgt er een veel grotere vraagtoename voor terug, en de overheid krijgt een veel grotere toename van belastinginkomen. Een neutraal effect op het overheidstekort is niet verzekerd, maar het initiatief is voor de wereldeconomie goud waard, zeker nu de derde wereldlanden ook aan de crisistien onder zijn gegaan. In de jaren zeventig groeiden deze landen stabielier dan de rest van de wereld en hielden daardoor de export van de westerse landen op peil. Bij een bestedingsimpuls vanuit het westen kan de export vanuit die landen ook weer omhoog, waarmee een betere schuldpositie gerealiiseerd zal worden. Kortom een idee dat in

schril contrast staat met het huidige beleid dat er op gericht is te wachten tot de crisis voorbij is en ondertussen te zorgen dat de nationale positie dan zo gunstig mogelijk is. Nederland heeft dit onder meer gedaan door de loonmaatregelen, in feite een verkapt vorm van devalueren.

Nu is het wachten op het moment dat de VS de wereldeconomie uit het slop trekt. De EEG heeft de economische kracht van de VS als de gemeenschap gezamenlijk optreedt. Een voorwaarde is dan wel dat een groot aantal landen met de maatregelen meewerken. Tijdens de crisis in de jaren dertig is aan de overheden duidelijk geworden dat protectionisme moet worden tegengegaan. Die les heeft duidelijk gemaakt dat je je tegen lobbies teweer moet stellen maar toch blijft het korte termijn denken overheersen. Hopen op toename van de wereldhandel morgen wordenvandaag nog even van nationaal werkende maatregelen genomen.

HPK, JJS

De voorzienigheid van De Pous

Tijdens de discussie in de SER, gevoerd na het vaststellen van het advies over het sociaal-economische beleid op middellange termijn¹ bracht de voorzitter van de grootste werknemersorganisatie, W. Kok, naar voren dat als gevolg van de nog steeds voortdurende economiediscussie in Nederland, het vaststellen van een ook maar enigszins evenwichtig beleid niet of nauwelijks mogelijk is.

Het was waarschijnlijk deze onenigheid die Tinbergen dreef tot zijn 'noodzaak van een synthese'². Hij schreef onder andere: 'De huidige noodtoestand maakt het tot een plicht voor economen om op te houden met confrontaties tussen monetaristen, aanbodeconomen, anti-reguleringsconomen en keynesianen. (...) Criterium voor een synthese is een beter verklaring voor wat er in het (recente) verleden is gebeurd. (...) De toetsing aan het criterium kan beginnen met submodellen, maar het laatste woord is aan een volledig model.'

Met name het CPB speelt volgens Tinbergen een rol in het smeden van de eenheid tussen economen. Een stap in de goede richting is volgens hem het door het CPB ontwikkelde FREIA-model. Volledig inzicht in de structuur van het model is echter tot nu toe slechts aan een enkeling gegund zodat een voorbehoud op z'n plaats is.

Uitbreng van bovengenoemd advies is gebeurd om het te voeren sociaal economisch beleid structureel beter te onderbouwen. Centraal in het advies stond de wisselwerking tussen de collectieve sector en de marktsector. Het te voeren beleid ter versterking van de economische groei, bevordering van de werkgelegenheid en van herverdeling van arbeid mag het herstel van de marktsector niet in de weg staan en moet uitgaan van een beheersing van de collectieve uitgaven.

Basisprojectie

Leidraad bij de vaststelling van het te voeren beleid op de middellange termijn is een door de SER ontwikkelde basisprojectie. Deze projectie geldt voor ongewijzigd beleid van de overheid. Dit houdt in dat de groei van de collectieve sector sterker is dan de groei van het nationaal inkomen. Daarnaast zijn een aantal varianten op de basisprojectie ontwikkeld die inzicht moeten verschaffen in de effecten van de door de SER gedane beleidsaanbevelingen.

Bij de interpretatie van de uitkomsten van de basisprojectie moet niet over het hoofd worden gezien dat deze uitkomsten sterk worden beïnvloed door de gekozen veronderstellingen. Met name geldt dit voor de veronderstelde terugdringing van het financieringstekort tot ongeveer 6% van het NNI in 1986.

Beleidsadvisering

Een interessant aspect van deze berekeningen is dat ze zijn uitgevoerd met het FREIA model. Wellicht had men de berekeningen ook met het tot voor kort gehanteerde VINTAF II model kunnen laten uitvoeren. Het bezwaar van onvergelykbaarheid van modelberekeningen vanwege andere veronderstellingen zou dan vervallen.

De resultaten van de exercities met de verschillende modellen tegen elkaar afgezet had inzicht kunnen verschaffen in hoeverre beleidsadvisering op economisch gebied afhankelijk is van het gehanteerde macro-economisch model.

Welke invloed het gebruik van een bepaald model op de politiek kan hebben werd door de heer Wellink, directeur van DNB, uiteengezet op een eind maart gehouden studiedag (Voorspellen & Waarmaken). Het FREIA model kan volgens hem worden gezien als een samenvoeging tussen het VINTAF model en een monetair submodel. De koppeling tussen reële en monetaire grootheden vindt voornamelijk via de rente plaats. Zo zal in dit model de rente stijgen als het financieringstekort oploopt. Met alle negatieve gevolgen voor consumptie en investeringen. Verkleining van het tekort levert pas na enkele jaren positieve resultaten op (in het advies van de SER staat dat deze positieve effecten op middellange termijn niet zichtbaar zijn). Volgens Wellink legitimeert het FREIA model zodoende het huidige kabinetsbeleid dat vooral is gericht op verkleining van het financieringstekort.

Daarnaast spelen bij beleidsbepaling- en advisering ook persoonlijke opvattingen een rol. In zijn jaarlijkse nieuwjaarsartikel in ESB³ behandelde secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken, Rutten, kort het FREIA model. Berekeningen met dit model wezen o.a. uit dat de positieve effecten van loonmatiging op werkgelegenheid kleiner zijn dan uit vroegere berekeningen (met het oude model) bleek. De opvatting van Rutten is echter dat loonmatiging '... van cruciale betekenis is voor werkgelegenheid.' Deze opvatting zal ook z'n weerslag vinden in de beleidsadvisering.

Ontwikkelingen en oorzaken

De aanbevelingen van de SER worden voorafgegaan door een analyse van de Nederlandse economie. Er worden een drietal opvallende ontwikkelingen geconstateerd:

- 1) Een sterker dan verwachte stijging van de werkloosheid.
- 2) Voortdurende stijging van het financieringstekort.
- 3) Omslag van de lopende rekening van een tekort in 1980 tot een ruim overschot in 1981.

Algemene oorzaken voor deze veranderingen, zoals de ongunstige ontwikkeling van de wereldeconomie, het strakke monetaire beleid van de VS en de stijging van de collectieve lastendruk kunnen het verloop van bovengenoemde grootheden niet volledig verklaren. Vandaar dat voor elk van de drie nog specifieke oorzaken worden gezocht. Genoemd worden onder andere:

Ser-voorzitter dr. J.W. de Pous

- ad 1 -Productiedaling in plaats van een verwachte geringe toename als gevolg van daling van de consumptie en bedrijfsinvesteringen
-Sterke groei van de beroepsbevolking tegenover een daling van het totale arbeidsvolume.
- ad 2 -Hogere uitgaven door tussentijdse bijstellingen
-Lagere belastingopbrengst
-Overige invloeden zoals rentelasten en inkomensoverdrachten.
- ad 3 -Hoofdoorzaak: ruilvoetwinst met daaraan verbonden de koersontwikkeling van de gulden
-Daling van het volume van de invoer
-Geringe stijging van het volume van de uitvoer.

Ook het in het afgelopen decennium gevoerde monetaire beleid wordt onder de loep genomen. De in die jaren geldende doelstelling van evenredige groei van de binnenlandse liquiditeit met de nominale toename van het nationaal inkomen bleek mede als gevolg van monetaire financiering van de overheid niet te zijn gehaald.

Zet men alles op een rij dan ontstaat er een beeld van te positieve verwachtingen, niet verwachte ontwikkelingen, onbeheersbare invloeden en niet gehaalde doelstellingen. De verwachting voor de komende jaren is dat de geschetste ontwikkeling zich bij ongewijzigd beleid zal doorzetten. Dit houdt ook in dat de collectieve sector (voorzover is in te schatten) een claim legt op de mogelijke groei van het reëel nationaal inkomen die hoger ligt dan door de groei beschikbaar te komen ruimte. Deze ontwikkeling strookt niet met de door de SER geformuleerde doelstelling van herstel van de marktsector.

Ongewijzigd beleid

De effecten van ongewijzigd beleid komen tot uitdrukking in de eerder genoemde basisprojectie. Het beeld dat zo ontstaat is zeer somber. Terugdringen van het financieringstekort door de collectieve lastendruk te ver-

IT'S ALL IN THE GAME

Geen spel of het verlangt bepaalde vaardigheden en kwaliteiten. Strategisch inzicht en een vooruitziende blik bij het schaakspel. Slagvaardig kunnen beslissen in zaken bij Monopoly. Deskundig afwegen van diverse mogelijkheden bij Electro. Veerkrachtig terugkomen na een tegenslag bij Mens-erger-je-niet. Bundel deze spelen, en het dagelijkse werk in commerciële functies bij de Koninklijke/Shell Groep is omschreven. Werken met de wereld als speelbord en de energievoorziening als inzet.

Spil in het oliespel. Werken in de commerciële functies is met recht midden in het totale in- en verkoopgebeuren op de wereldoliemarkt staan. Zorgen voor een ongestoorde en verantwoorde energielevering naar de eindgebruikers. Beslissingen nemen over de commerciële haalbaarheid van nieuwe exploitaties of nieuwe energiebronnen.

Werken in steeds nieuwe situaties. De veranderingen in de energiewereld voltrekken zich snel. Daarom is slagvaardig en alert reageren nodig. En de goede oplossing kiezen binnen het complexe oliegebeuren is een noodzaak voor zakelijk succes. Hiervoor moet men van alle oliemarkten thuis zijn, wat soms letterlijk tot in de uithoeken van de wereld voert.

Uitdaging die spelbeheersing vraagt. Werk met zoveel uitdaging in zich verlangt een team van eersteklas spelers.

Alert, slagvaardig en intelligent. Werk waarvoor wij jonge academici zoeken van economische of juridische faculteiten, maar ook uit technische en andere disciplines. Mannen en vrouwen met de juiste spelkwaliteiten die goed voorbereid op weg gaan naar een uitstekende job met alle carrièrekansen. Want ook dat is "All in the game".

Bezit u die spelkwaliteiten? Ziet u in uzelf de commerciële "speler" die we hier geschetst hebben? Dan willen we graag met u praten. De eerste zet daartoe is eenvoudig. Voor verdere informatie, voor toezending van de brochure "Uw toekomst bij Shell" en voor het aanvragen van een sollicitatieformulier kunt u schrijven aan Shell Internationale Petroleum Maatschappij B.V., t.a.v. Mw. H.W. Dijkhuizen, afd. PNEH, Postbus 162, 2501 AN Den Haag. U kunt ook bellen: telefoon 070-772226.

**Shell Internationale Petroleum
Maatschappij BV**
Carel van Bylandtlaan 30, Den Haag

**Shell, steeds
een zet vóór!**

Vrouw & Werk

hogen heeft tot gevolg dat de werkloosheid in 1986 boven de 900.000 (arbeidsjaren) uitkomt, de produktiegroei bij bedrijven in de tussenliggende periode volledig verdwijnt en de reële beschikbare inkomens met gemiddeld 5% per jaar dalen. Van een evenwichtige ontwikkeling van publieke en private sector is in dit geval zeker geen sprake. Nogmaals, de gemaakte veronderstellingen bepalen sterk de uitkomsten. Dat bovendien meer naar de richting van de voorspellingen dan naar de absolute hoogte ervan moet worden gekeken, mag blijken uit de onlangs gedane uitspraak van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hij verwacht voor het eind van dit jaar meer dan 900.000 werklozen.

Beleidsvarianten

In de door de SER gedane beleidsalternatieven staat juist die evenwichtige ontwikkeling centraal. Uitgangspunten hierbij zijn herstel van werkgelegenheid in de marktsector en een beheerste ontwikkeling van de collectieve sector. Drie globale beleidsvarianten worden aangegeven:

Combinatie nominale loonmatiging en lastenverlichting voor werknemers.

Dit heeft tot gevolg dat ten opzichte van de basisprojectie de werkloosheid ongeveer 150.000 lager uitkomt, de reële beschikbare inkomens met ruim 2% per jaar zullen dalen maar dat het financieringstekort niet of nauwelijks lager uitkomt.

Stabilisatie van lastendruk en ombuigingen in de collectieve sector.

Berekend is wat de gevolgen zijn van een bezuiniging van 5 miljard per jaar (onvoldoende voor het halen van de doelstelling van een financieringstekort van $\pm 7\%$ van het NNI in 1986): daling van de consumptie en daarmee samenhangend lagere investeringen en grotere werkloosheid dan bleek uit de basisprojectie.

Herverdeling van arbeid.

Deze wijze van bestrijding van de werkloosheid mag niet gepaard gaan met daling van de produktiecapaciteit of hogere kosten. Ten opzichte van de basisprojectie blijkt de werkloosheid veel lager uit te komen. Aan de voorwaarden van herstel van de marktsector wordt echter in mindere mate tegemoet gekomen.

Daar in de berekeningen niet of nauwelijks sprake is van terugkoppeling van bepaalde effecten en geen enkele beleidsvariant bij uitvoering verwezenlijking van alle geformuleerde doelstellingen oplevert is aanvullend beleid telkens noodzakelijk. In het advies worden 'oriëntatiepunten' voor overheid en bedrijfsleven aangegeven waarlangs invulling van een totaalbeleid kan geschieden. Dit moet volgens de SER plaatsvinden binnen het kader van een op structurele ontwikkelingen gebaseerd middellange termijn beleid en een gericht structuurbeleid.

Of de stem van de SER doorklinkt in het regeringsbeleid, iets waar de SER-voorzitter van overtuigd is, kan blijken uit de zojuist verschenen Voorjaarsnota.

HvdH

7 maart werd op onze faculteit een interdisciplinaire werkgroep 'Vrouw & Werk' opgericht. Reden voor het nu al twee jaar draaiende Vrouwenoverleg in haar notulen te melden 'dat we als vrouwen langzamerhand vast in het zadel komen te zitten op deze faculteit'. Waarom een interdisciplinaire werkgroep? De gedachten van de Vrouwencommissie (het eerste vaste organisatiepunt van de vrouwen op de faculteit sinds april 1982) gingen uit naar een werkgroepconstructie, omdat de vraagstukken op het gebied van vrouwenstudies op de vakgebieden van verschillende vakgroepen liggen. In de oproep aan de vakgroepen om de opzet van de werkgroep te ondersteunen stelt de commissie bovendien dat niet alleen de grenzen van vakgroepen worden overschreden, maar dat ook de beperking tot één faculteit te eng zou zijn. Vandaar de bij de oprichting ook afgevaardigden van de subfaculteit sociale geografie en planologie en economie aanwezig waren, samen met de zo langzamerhand bekende wetenschappelijke medewerkers als Marga de Bruyn-Hundt (macro) en Hettie Pot (micro). Guda Oly van de vakgroep recht zat de oprichtingsvergadering voor. De manier van werken sprak de aanwezigen blijkbaar zo aan dat aan haar voorlopig de voorzittershamer werd toevertrouwd bij de verdere ontwikkeling van de werkgroep 'Vrouw & Werk'. De oproep had namelijk succes gehad en statutair waren er genoeg afgevaardigden voor het startsein.

Marga de Bruyn-Hundt, al jaren actief op het gebied van vrouwenstudies, was zeer verheugd over dit resultaat. Het speet haar wel dat het geheel niet gepaard ging met officiële handtekeningen. Dat leek haar zo plechtig!

Voor iemand die iets minder dagelijks betrokken bij de instelling van de werkgroep was, lag dit wat minder gevoelig. De verwachting echter op 7 maart te horen welke onderzoeken er concreet zullen worden aangepakt en wat dit voor studenten, die papers en scripties willen schrijven zou kunnen betekenen, ging ook niet in vervulling. Nee, de oprichting van de werkgroep ging in hoofdzaak over WUB'se artikelen uit het WUB'se reglement en hoe kan het ook anders, over geld. Argumenten van meer praktische aard bij het formeren van de werkgroep zijn namelijk de financiële. Er kunnen middelen ter beschikking komen van het ministerie ten behoeve van onderzoeken op vrouw/werk gebied. Verder kunnen onderzoeken zich goed lenen voor de voorwaardelijke financiering binnen de universiteit en vooruitlopend op de instelling van een professor Emancipatie en Werkgelegenheid prijst de werkgroep zich ook in de markt.

Onderzoek

Hiermee wil ik de oprichting niet in diskrediet brengen. Onderzoeken over de positie van vrouwen in de samenleving vanuit economische en aanverwante richtingen hebben nog steeds een achterstand in te halen. Omdat het

vrouwenoverleg behoorlijk actief is geweest op dit gebied kunnen we al een aardige kijk hebben op de aard van de onderzoeken. Macro-economisch staat het deeltijds scenario ter bestrijding van de werkloosheid hoog op de lijst van vrouwenstudies, bij Micro onderzoek naar inkomensverdeling en naar bijzondere aspecten zoals de plaats van de vrouw in het sociale verzekeringsstelsel. Op de subfaculteit sociale geografie wordt veel aandacht besteed aan gevolgen voor de vrouw bij bepaalde woon-werk situaties in onze maatschappij. In de eerst volgende zitting van de werkgroep (zie mededelingen in Folia) komt het onderzoeksprogramma op de agenda te staan.

Onderwijs

Onderwijs is niet een van de officiële doelstellingen van de werkgroep. Wel is er bij de opzet rekening gehouden met het feit dat de werkgroep bij de invulling van combinatievakken op de economische faculteit ondersteunend kan zijn. Initiatieven voor dergelijke vakken in de kandidaats- en doctoraalfase kunnen door studenten worden genomen en zij kunnen daarbij onderzoekspunten van de interdisciplinaire werkgroep als onderwerp kiezen. Bij Me planologen en geografen schijnen de zaken die te maken hebben met vrouwenstudies mee werkgroep als onderwerp kiezen. Bij de planologen en geografen schijnen de zaken die te maken hebben met vrouwenstudies meer geïntegreerd te zijn met de algemene studiestof. Hettie Pott benadrukte nogmaals dat op onze faculteit vakgroeponderwijs veel strakker vast ligt. 'Je kan praten over hij/zij als het om consumenten of producentengedrag gaat in de propeuse'. Samen met de werkgroep hoopt zij in de wetenschap verder te gaan dan deze details. Vrouwenemancipatie is meer dan 'zij' bij 'hij' schrijven of, zoals zelfs de Tweede Kamer onlangs in de stemming liet blijken, meer dan het invoeren van timmer vrouwen en bewinds vrouwen in onze taal.

Werkgroep, 'Vrouw & Werk', vrouwenzaken en vrouwenoverleg; mocht het U allemaal wat gaan duizelen maar tegelijkertijd nieuwsgierig maken, raad ik U aan over een maand goed op te letten. De vaste medewerkers bij vrouwenstudies zijn bezig met het schrijven van een uitgebreid verslag. Alles wat tot nu toe gedaan is, sinds de oprichting van het vrouwenoverleg in maart '81 wordt beschreven naast de plannen op de drie terreinen, werkgroep, commissie en overleg. Het streven is dat dit 'jaarverslag' in mei van de persen rolt.

De vaste medewerkers van vrouwenstudies zijn trouwens voor verdere informatie dagelijks te vinden op een nieuwe kamer op het Maupoleum, 2133 en telefonisch te bereiken onder nummer 4140.

JJS

¹ Advies sociaal economisch beleid op middellange termijn 1983 - 1986. SER publicatie no. 20, Den Haag, 17 december 1982.

² ESB, 1 december 1982, blz. 1284 - 1285.

³ ESB, 5 januari 1983, blz. 4 - 7.

Stuka-man stré ini Sranang

'De studenten zouden op 8 december een mars organiseren naar de plaats waar we een week eerder uitelkaar waren geslagen. Dat was de laatste actie die was gepland. We waren de avond ervoor bezig met de voorbereiding toen we schoten hoorden. We wisten niet wat er aan de hand was, maar zagen ze wel als een waarschuwing. We zijn allemaal naar huis gegaan. De volgende dag vernamen we via pamfletten dat mensen waren opgepakt. Toen ben ik gelijk ondergedoken.' Aan het woord Sharief Ahmad Ali, student economie, een van de aanvoerders in het gevecht om een democratisch bestuur aan de Universiteit van Suriname. De reconstructie van een verloren strijd.

De Universiteit van Suriname

Eerst een ondiepe duik in de geschiedenis. Bijna 15 jaar geleden, op 1 november 1968, werd de Universiteit van Suriname gesticht. De Universiteit bestaat uit vijf faculteiten waarvan de sociaal-economische faculteit (SEF) na de juridische de grootste is. Bij de opbouw van de SEF heeft Professor Van Philips een belangrijke rol gespeeld. Het merendeel van de studenten aan deze faculteit studeert economie (90%). Bij de oprichting werd gesteld dat een Universiteit in een ontwikkelingsland in dienst van de samenleving moet staan en zoveel mogelijk in het ontwikkelingsproces moet worden ingezet. Deze grondgedachte bleef geruime tijd onuitgevoerd totdat in 1981 een werkgroep, waarin ook alle studentenverenigingen zitting hadden, zich ging bezig houden met de concrete invulling van deze gedachte. Dit resulteerde in de ontbinding van het toen zittende Universiteitsbestuur (UB) (college van Curatoren en Senaat) door de minister van onderwijs. Besloten werd, met name op aandrang van de studenten, een Interim Bestuur (IB) aan te stellen voor de periode van een jaar. Na afloop van dat jaar, in augustus 1982, besloot de minister van onderwijs het IB te benoemen tot UB. De docenten, verenigd in de Vakvereniging van Wetenschappelijk Personeel van de Universiteit van Suriname (VWPU), kwamen tegen dit besluit in opstand. Dit resulteerde in de stopzetting van de voorbereiding van het collegejaar en begin oktober zelfs tot opschorting van het onderwijs.

Politieke strijd

'Toen zijn eigenlijk de studenten pas goed in actie gekomen. In het begin werden de studenten gemanipuleerd. Ze sliepen als het ware. Zodoende konden de aanhangers van de RVP (Revolutionaire Volks Partij) langzamerhand de studentenbeweging overnemen. Voor een klein deel van de studenten, daar hoorde ik ook bij, werd het al geleidelijk aan duidelijk dat het geen studentenstrijd maar een politieke strijd was.

Onze ogen gingen pas goed open toen door de studentenvereniging van de SEF, de SESV, werd voorgesteld om de actievoerende docenten, 90% van alle docenten op de SEF, gewoon te ontslaan. Op dat moment drong pas goed door wat de bedoeling was van die mensen.

Het voorstel tot ontslag van deze docenten werd aangenomen op een 'algemene studentenvergadering'. Dat ging als volgt in z'n werk. Tijdens een van de eerste colleges van eerste-jaars studenten werd door een niet

stakende docent, na een 'inleiding', het voorstel in stemming gebracht. Wie tegen was moest z'n hand opsteken. Je begrijpt dat zulke studenten, net nieuw op de Universiteit, dat uit angst nooit zullen doen. De representativiteit van zo'n voorstel is natuurlijk gering. Al enige tijd was er kritiek op het SESV-bestuur (zeker toen bekend werd dat er een 'zwarte lijst' circuleerde met de namen van studenten die volgens de SESV gemeden moesten worden), maar dit voorstel was de druppel die de emmer deed overlopen.

Onafhankelijkheidsplein

Samen met nog twee andere jongens heb ik toen (oktober '82) een actiecomité (AC) gevormd, de mensen gemobiliseerd en verteld wat er aan de hand was. Als AC hebben we geprobeerd het zittende studentenbestuur af te zetten, natuurlijk pas toen we zeker wisten dat we een meerderheid hadden. De motie van wantrouwen heeft het echter niet gehaald omdat er gevechten zijn uitgebroken tijdens de vergadering. Het oude bestuur had mannetjes gestuurd die de zaak moesten verstoren en dat is ze gelukt.'

Oplossingsmodel

'Hierop werd een Coördinatie Comité (CC) gevormd bestaande uit twee AC-leden, twee SESV-leden en drie gekozen leden. Ik was een van de gekozen leden en werd aangewezen als voorzitter van het CC. Wij hadden als taak een oplossing te vinden voor het conflict spelend op zowel faculteits- als universiteitsniveau. Binnen het CC hebben we toen een oplossingsmodel ter stemming gebracht.' (Dit model was ontworpen door de juridische studenten en hield globaal het volgende in:

- aftreden van zowel het UB (oude IB) als de faculteitsbesturen
- vormen van een voorlopige UB voor een periode van maximaal 3 maanden
- kiezen van faculteitsbesturen uit de geleidingen van docenten, studenten en technisch-administratief personeel.)

'Het model werd door het inmiddels tot vijf

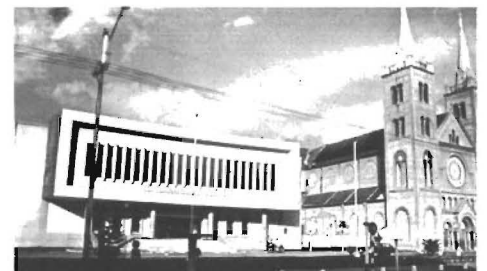
Ministerie van Sociale zaken

personen gereduceerde CC (de twee SESV-leden hadden zich teruggetrokken en weer een eigen actiecomité gevormd) goedgekeurd en vervolgens voorgedragen voor de algemene ledenvergadering. Deze keurde het model ook goed. Intussen hadden we een gezamenlijke bond gevormd met de juridische en medische studenten. Er volgde een periode van acties en onderhandelingen waarin de studenten als eenheid naar voren traden.'

Maatschappelijke steun

De acties bestonden voornamelijk uit demonstraties en prikacties in het verkeer, terwijl de medische studenten enige tijd hun instituut bezet hielden. De studenten werden in hun strijd gesteund door vele maatschappelijke organisaties. De steun nam toe nadat een demonstratie door de politie op hardhandige wijze werd beëindigd waarbij een meisje verlamd werd geslagen. Verklaring voor deze steun kan ook worden gevonden in het feit dat de studenten als een voornaamste strijdpunt democratisering hadden.

'Practisch de hele bevolking heeft onze strijd aangegegrepen om haar opgekropte misnoegen tegen het regime te uiten. De sympathiebetuigingen vooral tijdens de straatacties waren overstelpend. Het grootste gedeelte van de bevolking is voorstander van een democratisch systeem. Men is niet gewend de dingen van bovenaf opgelegd te krijgen. En de strijd op de Universiteit was natuurlijk een weerspiegeling van wat zich op landelijk niveau afspeelde.'

Surinaamse bank en kathedraal

Om tot een democratisch Universiteitsbestuur te komen werd door de studenten met verschillende personen en instellingen onderhandeld. Van de kant van de vakbeweging werd er bij de studenten zelfs op aangedrongen te onderhandelen in plaats van te demonstrenen.

'De vakbeweging, zoals altijd wordt gesuggereerd, zou de mensen hebben aangezet tot een volksoptocht die zou moeten leiden tot een coup rond kerst. Dat is wat officieel wordt

verklaard. Het tegendeel is echter waar. Ze hebben ons altijd aangeraden te stoppen met de straatacties en ons er constant op gewezen dat we bezig waren met een gevaarlijke zaak. Dat het uit de hand ging lopen. En, zo zeiden ze, zolang er in het land geen democratisch bestuur komt, hoeven jullie niet te rekenen op een democratisch gekozen Universiteitsbestuur. Binnen het studentenverbond heb ik er voortdurend op gehamerd dat we moesten oppassen anders zou het uit de hand lopen. We moesten ons beperken tot het Universiteitsconflict. Maar we hadden al gezien dat het een landelijke opstand zou worden. En dat konden we niet aan. Wat er nu gebeurd is heb ik echter niet voorzien.'

fort Zeelandia

Neijhorst

Nadat verschillende pogingen van de studenten om met de minister van onderwijs tot overeenstemming te komen op niets waren uitgelopen, evenmin als de onderhandelingen met premier Neijhorst, werd besloten zich rechtstreeks te wenden tot het hoogste orgaan van Suriname in die tijd, het Beleidscentrum.

'Neijhorst heeft mij nog eens opgebeld en me uitgenodigd bij hem thuis. Hij zag wel een mogelijkheid om tot een oplossing te komen. Maar ook hij hamerde er steeds op dat de eis van een democratisch gekozen UB niet zou worden ingewilligd. Het meest interessante van dit gesprek was dan ook dat hij mij vroeg om mensen te zoeken voor een nieuw te vormen UB. Maar ik zat in het verbond en legde met toen neer bij het nee van de meerderheid.'

Bouterse

Bouterse was voorzitter van het Beleidscentrum en belangrijke leden waren onder andere H. Naarendorp en Horb. Ook gesprekken met een door het Beleidscentrum ingestelde commissie (waarin ook de huidige premier Alibux zitting had) hadden tot dan toe weinig resultaat opgeleverd. In een open brief aan Bouterse werd de achtergrond van het conflict geschetst en aangekondigd dat, mocht overleg wederom tot niets leiden confrontaties niet uit de weg zouden worden gegaan. Hierop volgden twee gesprekken met Bouterse.

'Het eerste was een hartelijk en openhartig gesprek. De man was erg vriendelijk. Je kon toen echt redelijk met hem praten. In het tweede gesprek (dat plaatsvond ongeveer vier dagen voor 8 december) keek hij je niet aan. Hij was helemaal gespannen. Het enige wat hij van ons wilde was dat we terstond ophielden met onze acties. Bij dit gesprek zat Horb er ook bij. Horb had mij persoonlijk uitgenodigd maar ik ben niet alleen gegaan. Ik heb toen de hele studentenleiding meegenomen. Bovendien zat er een schaduwleiding thuis.'

Naarendorp

'Op 5 december heb ik alleen, zonder de andere studentenvertegenwoordigers er bij,

een gesprek gehad met Naarendorp. In dat gesprek werd het me al een beetje duidelijk dat het verkeerd zou lopen. De volgende dag was er een harde actie gepland. Die hield onder andere de bezetting van overheidsgebouwen in. Ik wist, na mijn gesprek met Naarendorp wat er dan zou gebeuren dus ik heb me hard verzet. Ik heb gezegd dat als dat zou gebeuren de SEF zich zou terugtrekken. Deze acties zijn niet doorgegaan, wel is er nog een demonstratie gehouden.

Op 7 december was er geen actie. We waren toen met veel studenten in ons actiecentrum. Daar zijn we gebeld door Naarendorp en hij vroeg ons of we met spoed bij hem thuis wilden komen. We zijn daar met z'n zessen naar hem toegegaan. Dat gesprek heeft ongeveer drie uur geduurd. Toen ging hij echt tekeer. Het was duidelijk dat de man op dat moment een oplossing wilde hebben. (Nu praat ik dus achteraf. Blijkbaar was die man op de hoogte van wat er die avond zou gebeuren. Hij heeft misschien geprobeerd middels een akkoord met ons de zaak tegen te houden.)

Uit dit gesprek is een min of meer principeakkoord voortgekomen. Naarendorp is met een voorstel gekomen waarin al onze eisen werden ingewilligd op die van een democratisch gekozen UB na. Wij hadden, na onderling overleg, ons verenigd met de constructie waarin het oud UB helemaal zou verdwijnen waarvoor in de plaats een bestuur zou komen waarin de oude mensen geen zitting hadden. In dit nieuwe bestuur werd iedereen vertegenwoordigd door iemand die ze zelf konden aanwijzen. De faculteitsbesturen zouden wel helemaal gedemocratiseerd worden.

Naarendorp vond dat we, gelet op dit 'akkoord' konden stoppen met onze acties en terug de collegebanken in moesten. Wij hebben toen gezegd dat we een en ander wel zwart op wit wilden hebben voordat we zouden stoppen met onze acties. Het vastleggen van de zaak op papier zou de volgende dag, 8 december, gebeuren. Ik was heel optimistisch, het zag er goed uit. 'Ik vond zelf dat we een oplossing hadden voor het Universiteitsconflict. De mars op 8 december was de laatste actie die was gepland.'

Maagdenstraat

Vlucht

Wat er op 8 december is gebeurd mag bekend worden verondersteld. Direct na die dag probeerden velen het land te verlaten. Slechts enkelen moesten werkelijk vluchten. Het gros van de mensen kon het land normaal verlaten: de grenzen waren twee dagen gesloten en werden daarna (bewust) opgehouden. Of, zoals een vluchteling het uitdrukte (Het Parool 16-3-'83): 'Ze hebben minder rotzooi en er is geen oppositie meer. Ze willen graag de domme en gewillige mensen houden'. Sommigen gingen naar Curaçao, anderen naar de Verenigde Staten, maar de meeste mensen hebben in Nederland hun toevlucht gezocht. Al of niet zonder visum.

'Ik zat gunstig want ik was de Surinamerivier al overgestoken. De pont werd toen nog niet

pont Surinamerivier

bewaakt. Ik heb bewust gekozen voor een plek buiten Paramaribo. Paramaribo is een hele kleine wereld, daar kan je niet onderduiken. Hooguit een dag en dan moet je wegwezen. Ik zat daar totdat ik hoorde dat ik wegkon. Mijn kennissen waren bezig contacten te leggen. Ik was de eerste die via Cayenne is gevlucht. Het was niet voor veel mensen noodzakelijk via vluchtroutes te ontkomen. Alleen voor mensen die op een lijst stonden, die gezocht werden. En dat wij daar bij hoorden lag nogal voor de hand want met een aantal van de mensen die waren opgepakt zaten we de dag ervoor nog aan tafel. Het zoeken naar mij gebeurde niet door leger of politie. Dat was meer een solo-actie van de volksmilitie. Die zijn bij mijn ouders thuis geweest en ook bij mijn vrouw op haar werk. Toen kwam ik hier, 12 december. Ik was een week lang sprakeloos. Ik had nog geen tijd gehad om alles te verwerken. Het was echt beroerd. Ik bedoel, van die mensen die zijn doodgeschoten heb ik zeker nog de helft een paar uur voordat ze zijn opgepakt gezien of gesproken.'

'Ik ben net weer begonnen met mijn studie. De medewerking van het College van Bestuur en de docenten op deze faculteit zijn erg bemoedigend. Sinds mijn komst in Nederland heb ik me niet meer beziggehouden met die zaak. Ik wilde gewoon niet, ik had geen zin. Ik heb me laten vertellen dat ze binnenkort weer gaan beginnen met de doctoraalstudenten. De rest begint volgend jaar. Maar ik betwijfel dat omdat er maar weinig docenten zijn overgebleven. Het nu zittende UB, dat weet ik zeker, is hetzelfde als waar we tegen hebben gestreden. Bovendien krijgt de Universiteit nu een uitgesproken ideologisch karakter. Dat kan nooit geaccepteerd worden'. De periode tot 1 maart (waarin het aantal slachtoffers van het regiem steeg tot zestien na de (zelf)moord van Horb) was een kabinetsloze. Op 1 maart trad een nieuwe regering onder aanvoering van Alibux aan. Waren het tot dan toe de aanhangers van de RVP (Revolutionaire VolksPartij) die de touwtjes in handen hadden, met de komst van Alibux kreeg de PALU (Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie) aanzienlijk meer invloed.

En wat de landelijke situatie in Suriname nu betreft: 'Ik zie het wel zitten dat Bouterse verdreven wordt maar het zal geen stabiliteit brengen. Bovendien, hij heeft niet de werkelijke macht, die zit bij de volksmilities en de mensen van de PALU en de RVP. Bouterse is de naamdrager. Hij doet gewoon wat die mensen hem aanbevelen. Ook over het leger heeft hij geen controle meer. Trouwens, dat leger stelt niets voor. Als er even wordt geschoten dan gaan ze allemaal naar huis.'

'Voor mij was Suriname het paradijs. De levensomstandigheden zijn daar zo dat je zegt: Ik ben een vorst. Ook al heb je minder geld. Teruggaan zie ik niet zitten. Helemaal niet meer. Het is een verloren land.'

HvdH, JJ

foto's J. van Lieshout

Ernst & Whinney Nederland is een zelfstandig onderdeel van Ernst & Whinney International, een organisatie van accountants, belasting- en bedrijfsadviseurs met kantoren in meer dan 70 landen.

Onze praktijk in Nederland richt zich voornamelijk op vennootschappen (internationaal actief in handel, industrie en dienstverlening).

Wij adviseren over aspecten van nationaal en internationaal belastingrecht. Hierbij werken wij nauw samen met onze collega's in het buitenland.

JE HOEFT NIET GROOT TE ZIJN OM GOED TE ZIJN

Dat bewijzen dagelijks vele van onze collega's die zelfstandig werkzaam zijn in de accountantspraktijk. We voelen er ons zelf ook bij horen met ons team van 80 man. Men kent elkaar nog. Met zo'n relatief kleine club kan de werksfeer nog in belangrijke mate door uzelf worden bepaald.

Je moet goed zijn om groot te zijn. Want met een team van 19.000 mensen, wereldwijd, waarvan 4.000 in Europa, ben je groot.

We zijn dus groot én klein. Dat roept bijzondere verplichtingen op en stelt bijzondere eisen aan onze medewerkers.

Want gemakkelijk is het niet de ene dag een multi-nationale controle af te wikkelen en de volgende dag met de typische problemen van de kleine onderneming te worden geconfronteerd. Dat is een wereld van verschil. Hierop bekwaam en effectief kunnen inspelen eist meer dan bekwaame medewerkers. Het eist een juiste houding, integriteit en flexibiliteit. Natuurlijk hoeft men het niet allemaal alleen op te knappen maar staat onze auditors een team van specialisten op het gebied van belastingen en bedrijfsadviezen, nationaal en waar nodig internationaal, ter beschikking. Toch is het geen gemakkelijke zaak bij Ernst & Whinney Nederland, wél fascinerend.

Ter versterking van ons bestaand controle- en organisatie-team hebben wij ruimte voor bedrijfseconomen (m/v), die

snel door kunnen stoten tot één van de sleutelposities in onze controlesector. Plaatsingsmogelijkheden in 's-Gravenhage of Amsterdam, in onderling overleg te regelen.

Ons intern opleidingspakket is afgestemd op de nationale en internationale eisen, die onze cliënten ons stellen. Het is dusdanig ingericht, dat uzelf eigenlijk uw eigen promotiekansen bepaalt. Ook de externe studiebegeleiding is afgestemd op de Nederlandse situatie en u kunt op onze actieve steun rekenen voor een snelle voltooiing van uw postdoctorale accountancy studies. Dat is uw én ons belang! Honorering en secundaire arbeidsvoorwaarden zijn overeenkomstig internationale normen.

Uw sollicitatie wordt graag tegemoet gezien door W. Terpstra RA van ons kantoor 's-Gravenhage. Wanneer u eerst meer telefonische informatie wilt hebben, belt u gerust Marianne Bakker onder telefoonnummer 020-760815.

Ernst & Whinney Nederland

Koningin Julianaplein 10, 2595 AA 's-Gravenhage, tel.: 070-81 49 81
Parnassusweg 126, 1076 AT Amsterdam, tel.: 020-76 08 15.

Energiescenario's

In het kader van de Brede Maatschappelijke Discussie is een scenariostudie uitgevoerd naar de mogelijke toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse economie. De centrale vraagstelling van de scenariostudie is tweeledig. Ten eerste betreft het een verkenning van de toekomstige ontwikkeling bij *ongewijzigd beleid*. Ten tweede vraagt men zich af wat de mogelijke effecten zijn van *beleidsmaatregelen* gericht op het bijsturen van ongewenste ontwikkelingen. Het gaat daarbij in het bijzonder om de materiële welvaart, het energieverbruik, de werkgelegenheid en de milieukwaliteit. Een belangrijk deel van de scenariostudie werd uitgevoerd door de SEO, Stichting voor Economisch Onderzoek, der Universiteit van Amsterdam met behulp van het daartoe ontwikkelde model SECMON-C.

Voor de Brede Maatschappelijke Discussie zijn twee scenario's bij ongewijzigd beleid opgesteld en drie beleidsscenario's. Naast het *ongewijzigd beleidsscenario* of *referentiescenario* dat is opgesteld door het Centraal Planbureau in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken¹ is door de SEO in opdracht van het Centrum van Energiebesparing de *basisprojectie* opgesteld². Beide scenario's zijn gebaseerd op dezelfde veronderstellingen, maar de uitkomsten lopen op enkele punten uiteen omdat de economische aspecten van het ongewijzigd beleidsscenario zijn doorgerekend met het model VINTAF, terwijl de basisprojectie is opgesteld met het door de SEO ontwikkelde model SECMON-C (Sectoraal Model van de Nederlandse Economie, versie C).

Met de genoemde scenario's bij ongewijzigd beleid als uitgangspunt, zijn vervolgens de drie beleidsscenario's ontwikkeld, namelijk:

- het CE-scenario, opgesteld door het Centrum voor Energiebesparing en door de SEO met SECMON-C doorgerekend wat betreft de economische gevolgen van de beleidsmaatregelen³;
- het industrieel herstelscenario, opgesteld door het Centraal Planbureau op instigatie van de Stuurgroep BMD⁴;
- het arbeidsdelingscenario, eveneens opgesteld door het Centraal Planbureau op instigatie van de Stuurgroep BMD⁴.

Het principe van een scenariostudie

Het opstellen van een scenario over de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse economie begint met het maken van veronderstellingen over een aantal *exogene variabelen*, namelijk de 'data' en de 'instrumentvariabelen'. Tot de data rekenen we onder andere de buitenlandse ontwikkeling en de bevolkingsgroei; de instrumentvariabelen hebben

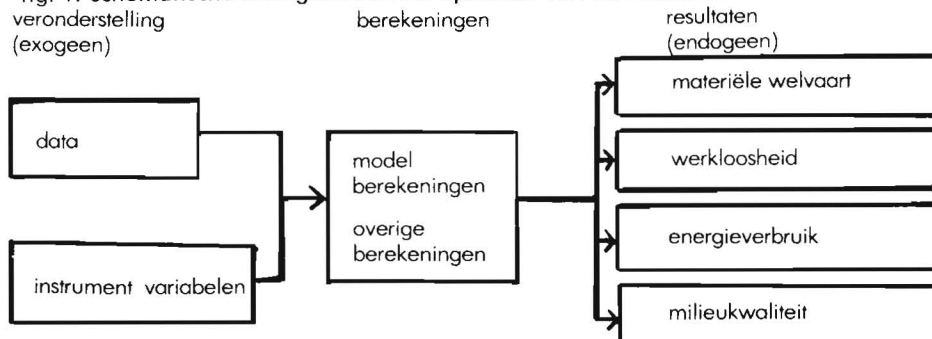
betrekking op de diverse aspecten van het beleid zoals het monetaire en het budgettaire beleid, het energie- en milieubeleid en het werkgelegenheidsbeleid. Daarna kunnen met behulp van een *economisch model* de waarden worden berekend van een aantal belangrijke *endogene variabelen*, zoals de productiegroei van bedrijven, de werkgelegenheid en het energieverbruik. In een economisch model zijn immers -op grond van *theoretisch inzicht* in het functioneren van de Nederlandse economie en *kwantitatief econometrisch onderzoek* - de relaties tussen exogene en endogene variabelen vastgelegd (zie figuur 1).

Wanneer scenario's op de beschreven manier worden opgesteld kunnen *verschillende* scenario's ontstaan langs drie wegen:

1. door de data te wijzigen
2. door de instrumentvariabelen te wijzigen
3. door een ander economisch model te gebruiken.

In het eerste geval worden bijvoorbeeld de gevolgen vastgesteld van hogere of lagere groeipercentages van het wereldhandelsvolume of een hogere invoerprijs van aardolie. Men noemt deze scenario's wel 'decor'-scenario's, omdat het de omgevingsfactoren zijn die worden gewijzigd. In het tweede geval gaat het om de effecten van beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld met betrekking tot belastingen of investeringsubsidies. In dat geval laat men het decor zoals het is maar 'de film' of 'het toneelstuk' worden inhoudelijk gewijzigd. In het derde geval worden de eigenschappen en uitkomsten van verschillende modellen met elkaar vergeleken en men zou - om de parallel door te trekken - kunnen denken aan hetzelfde decor, hetzelfde script, maar andere acteurs.

fig. 1. Schematische weergave van het opstellen van een scenario

De spelregels van de scenariostudie van de BMD

In het kader van de BMD is in principe gekozen voor de tweede methode. Het doel van de studie is immers de effecten vast te stellen van *veranderingen in beleidsmaatregelen bij ongewijzigde data*. In de scenariostudie speelt ook het derde punt een rol: sommige scenario's zijn doorgerekend door het Centraal Planbureau met het model VINTAF en andere zijn doorgerekend door de SEO met het model SECMON-C.

Om de vergelijkbaarheid van de scenario's te bevorderen zijn alle scenario's gebaseerd op een aantal gemeenschappelijke veronderstellingen.

- *de data* zijn voor alle scenario's hetzelfde en worden ontleend aan het ongewijzigde beleidsscenario van het Centraal Planbureau;
- *het budgettaire* beleid is in alle scenario's hetzelfde in die zin dat het financieringsstekort van de overheid wordt vermindert van 6% van het netto inkomen in 1980 tot 4,5% in 1985 en daarna;
- het saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans dient in alle scenario's globaal in evenwicht te zijn;
- *het energieverbruik* wordt voor alle scenario's vastgesteld met hetzelfde model, namelijk het energiemodel van het Centraal Planbureau.

Daarnaast zijn afspraken gemaakt over een aantal energieparameters, zoals de kosten van energiebesparing en van de verschillende systemen van elektriciteitsopwekking.

De gemeenschappelijke veronderstellingen

In tabel 1 zijn de belangrijkste gemeenschappelijke veronderstellingen van de scenario's weergegeven. Wat betreft de *volumeontwikkeling van de wereldhandel* is een matige, ongestoorde groei verondersteld van 4% per jaar gemiddeld over de periode 1980 - 1985 en ongeveer 4,5% per jaar in de periode daarna. Naar historische maatstaven is dit een bescheiden percentage: in de periode 1963 - 1973 bedroeg de groei van de wereldhandelsvolume gemiddeld 9% per jaar en in de periode 1973 - 1980 - met twee oliecrises - nog altijd 5%. Overigens bedroeg de *feitelijke* gemiddelde groei van de wereldhandel gedurende de jaren 1980 - 1982 slechts 0,5%, waarmee meteen de ernst van de huidige recessie is aangegeven.

Wat betreft *het inflatietempo in de wereld* is een gemiddelde prijsstijging van de invoer verondersteld van 7% per jaar in de periode 1980 - 1985 en 6,5% in de jaren daarna. In de scenario's is sprake van een stijging van de *reële energieprijs* met 4% per jaar in de periode 1980 - 1985 en 2% in de jaren daarna. De invoerprijs van ruwe aardolie (in guldens) stijgt namelijk tot 1985 met 10% per jaar en daarna met ongeveer 8%, bij een gemiddelde prijsstijging van industriële producten van ongeveer 6% per jaar.

De *bevolking*, ten slotte, stijgt in de scenario's met 0,5% gemiddeld per jaar van 14,1 miljoen in 1980 tot 15,6 miljoen in het jaar 2000.

Tabel 1 Gemeenschappelijke veronderstellingen in alle scenario's 1980 - 2000 en realisaties 1963 - 1980.

	1963-1973	1973-1980	1980-1985	1985-2000	
buitenland	procentuele mutatie per jaar				
volume wereldinvoer (dubbel herwogen, excl. energie)	9	5,1	4	4,5	
invoerprijspijl goederen en diensten ^{a)}	2,1	9,6	7	6,5	
invoerprijspijl energie (ruwe aardolie) ^{a)}	0,1	31,2	10	8	
uitvoerprijspijl energie	1,4	25,2	11,5	8 à 8,5	
uitvoervolume energie	14,2	-2	0,5	-1,5	
	niveaus				
	1963	1973	1980	1985	2000
budgettair beleid					
financieringstekort (in % NNI)	3,9	2	6	4,5	4,5
monetair beleid					
liquiditeitsquote (in % NNI)	39,2	35	36,1	36	36
rentestand	4,3	7,8	10	9	9
energiebeleid					
aardgasproductie binnenland (MTOE)	0,3	53,6	64,4	60,1	15,4
aardgasafzet buitenland (MTOE)	0,0	25,2	37	35,5	0,2
demografie e.d.					
bevolking (mln.)	12,0	13,5	14,1	14,6	15,6
arbeidsaanbod ^{b)} (x 1000 arbeidsjaar)	4420	4800	4960	5100	5200
woningbestand (mln.)	3,1	4,2	4,8	5,2	6,0

^{a)} in gulden

^{b)} ongewijzigd beleidsscenario (in de andere scenario's varieert het arbeidsaanbod enigszins tengevolge van het 'discouraged worker' effect).

De overeenkomsten in *instrumentvariabelen* hebben betrekking op *het budgettaire beleid* (financieringstekort naar 4,5%), *het monetaire beleid* (liquiditeitsquote constant, kapitaalmarktrente naar 9%) en *het aardgasbeleid*. Overeenkomstig het conserveringsbeleid is verondersteld dat *de binnenlandse aardgasproductie sterk zal dalen*, namelijk van 64,6 miljoen ton olie equivalent in 1980 tot slechts 15,4 mtoe in het jaar 2000. In samenhang hiermee daalt de uitvoer van aardgas van 36,6 mtoe in 1980 tot vrijwel nihil in jaar 2000. Deze ontwikkelingen geven in combinatie met de veronderstelde stijging van de reële energieprijzen aan hoe ernstig het toekomstige energievraagstuk voor Nederland is, zelfs wanneer het energieverbruik in de toekomst niet zou stijgen.

De resultaten van het ongewijzigd beleidsscenario

Bij het bespreken van de resultaten van de scenario's staan vier kenmerken van de toe-

komstige ontwikkeling centraal, namelijk de materiële welvaart, het energieverbruik, de arbeidsmarkt en de milieukwaliteit (zie tabel 2).

□ Volgens de berekeningen van het Centraal Planbureau groeit het *productievolumen van bedrijven* met ongeveer 1,5% gemiddeld per jaar. *Het volume van de particuliere consumptie* kan daarbij jaarlijks met ongeveer 0,75% toenemen, zodat de index stijgt van 100 in 1980 tot 116 in het jaar 2000. Deze groei is beduidend lager dan in de periode 1963-1980, waarin de gemiddelde jaarlijkse groei van de consumptie ongeveer 4,5% bedroeg.

□ *Het energieverbruik* is steeds aan twee krachten onderworpen. Enerzijds heeft het de tendens *te stijgen* onder invloed van de economische groei, anderzijds bestaat een tendens *tot dalen* door de jaarlijkse *efficiencyverbetering* van het energieverbruik. Deze efficiencyverbetering wordt

Tabel 2 Resultaten van de scenario's^{a)}

	1980		2000			
	OBS	BP	CE	IHS	ADS	
	(index, 1980 = 100)					
materiële welvaart						
- productievolumen bedrijven (index)	100	135	135	140	174	146
- volume particuliere consumptie (index)	100	116	110	115	130	122
energieverbruik	(miljoen ton olie equivalent)					
- gezinnen	15,8	15,6	15,6	11,8	15,6	15,6
- overheid	1,6	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4
- bedrijven	37,9	45,6	35,6	32,1	49,5	44
- energiesector	11,9	13,8	11,2	9,5	17,5	15
totaal	67,1	76,4	63,8	54,5	84	76
energievoorziening	(aandeel in totaal, procenten)					
- steenkool	6	27	27	22	26	26
- aardolie	46	34	34	38	35	35
- aardgas	46	26	26	30	28	27
- kernenergie	1	7 ^{b)}	7 ^{b)}	0	6 ^{b)}	6 ^{b)}
- overige	1	6	6	10	5	5
totaal	100	100	100	100	100	100
arbeidsmarkt						
- werkgelegenheid (x 1000 arbeidsjaar)	4700	4600	4740	5200	5200	5200
- werkloosheid (x 1000 arbeidsjaar)	260	600	570	200	200	200
- arbeidsweek (uren)	40	30	30	28	33	27
enkele milieu-indicatoren						
- SO ₂ -emissie (x 1000 ton)	526	511	430	119	500	500
- NO _x -emissie (x 1000 ton)	546	472	430	338	600	586
- radioactief afval (m ³)	950	2225 ^{b)}	1950 ^{b)}	400	2225 ^{b)}	2225 ^{b)}

^{a)} OBS = ongewijzigd beleidsscenario (CPB)

BP = basisprojectie (SEO)

CE = CE-scenario (CE, SEO)

IHS = industrieel herstelscenario (Stuurgroep, CPB)

ADS = arbeidsdelingsscenario (Stuurgroep, CPB)

^{b)} bij toepassing van kernenergie

bevordert door stijging van de reële energieprijzen en kan het gevolg zijn van technische vooruitgang (zuiniger auto's, hoger rendement van installaties), zuiniger omgaan met energie of investeringen in energiebesparing. In het ongewijzigd beleidsscenario neemt het energieverbruik toe van 67,1 mtoe in 1980 tot 76,4 mtoe in het jaar 2000, ofwel met 13%. De stijging concentreert zich geheel bij bedrijven. Door een veronderstelde toename van het aandeel van energie-intensieve bedrijfstakken in het totaal van de productie neemt het energieverbruik van bedrijven toe, ondanks een veronderstelde efficiencyverbetering van ongeveer 30% over de periode van 1980-2000.

□ *De werkloosheid* neemt bij ongewijzigd beleid toe van 260.000 arbeidsjaar in 1980 tot 600.000 arbeidsjaar in het jaar 2000. De werkgelegenheid neemt namelijk af (omdat de arbeidsproductiviteitsstijging

de stijging van het produktievolume overtreft) terwijl het arbeidsaanbod met ongeveer 200.000 arbeidsjaar toeneemt. De dreigende werkloosheid is zo omvangrijk dat zelfs in het ongewijzigd beleidsscenario arbeidstijdverkorting is verondersteld tot een 30-urige werkweek in het jaar 2000. Zonder deze arbeidstijdverkorting zou de werkloosheid in het ongewijzigd beleidsscenario tot ver boven 1 miljoen arbeidsjaar zijn gestegen.

- Wat betreft de milieukwaliteit zijn in tabel 2 enkele milieu-indicatoren opgenomen. De jaarlijkse emissie van luchtverontreinigende stoffen zou enigszins kunnen dalen ten opzichte van 1980. De hoeveelheid jaarlijks geproduceerde vaste afvalstoffen neemt in het algemeen echter beduidend toe onder andere als gevolg van de stijging van het verbruik van kolen. Bij de toepassing van kernenergie zal de jaarlijks geproduceerde hoeveelheid radio-actief afval (gemeten in m^3) ongeveer verdubbelen ten opzichte van 1980.

De basisprojectie: verschil in werkwijze van CPB en SEO

Zoals gezegd zijn de veronderstellingen van de basisprojectie identiek aan die van het ongewijzigd beleidsscenario. Toch bestaan er verschillen in uitkomsten, in het bijzonder met betrekking tot het energieverbruik, die ontstaan doordat de werkwijze van de SEO fundamenteel anders is dan die van het Centraal Planbureau. Het Centraal Planbureau berekent met het model VINTAF eerst de macro-economische groei van het produktievolume van de bedrijven, waarna deze achteraf met de hand (dus zonder model) over de diverse bedrijfstakken wordt verdeeld. VINTAF onderscheidt dus geen bedrijfstakken en geeft Cileen informatie over het totale produktievolume van bedrijven. In SECMON-C verloopt het proces net andersom: eerst wordt voor tien bedrijfstakken het produktievolume vastgesteld waarna het totale produktievolume wordt verkregen door sommatie over tien sectoren. SECMON-C geeft daarmee een gedetailleerd inzicht in de samenhang tussen de sectorale ontwikkeling en de macro-economische ontwikkeling. Zo wordt in SECMON-C ook de werkgelegenheid per sector verklaard, terwijl VINTAF volstaat met de totale werkgelegenheid van bedrijven. Juist omdat de diverse sectoren zo sterk verschillen wat betreft energieverbruik en werkgelegenheid per eenheid produkt, verdient de bedrijfstakgewijze aanpak volgens de SEO de voorkeur.

Volgens de berekening van de SEO met het model SECMON-C zal de groei van de energie-intensieve bedrijfstakken (chemische- en rubber industrie en basismetaleen) geringer zijn dan door het Centraal Planbureau is verondersteld. In samenhang hiermee is het energieverbruik in de basisprojectie in het jaar 2000 ongeveer 5% lager dan in 1980. Voor het overige verschillen beide scenario's nauwelijks, al valt het op dat de stijging van het volume van de particuliere consumptie in de basisprojectie enigszins lager is.

Het CE-scenario

De centrale doelstellingen van het CE-scenario zijn het stimuleren van energiebesparing, het beschermen van de milieukwaliteit en het bevorderen van volledige en

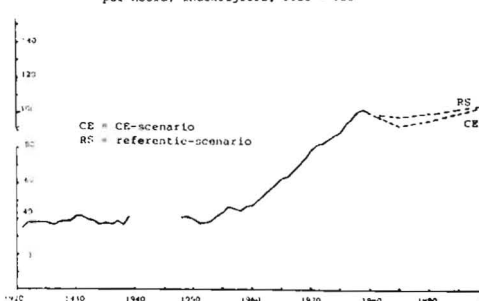
volwaardige werkgelegenheid. Om deze doelstelling te bereiken heeft het Centrum voor Energiebesparing een aantal beleidsmaatregelen geformuleerd. Het energiebeleid van het Centrum voor Energiebesparing beoogt energiebesparing te bevorderen door een verhoging van de energieprijzen met 1% per jaar vanaf 1985, waarbij bovendien voor gezinnen in 1986 een éénmalige extra prijsverhoging plaatsvindt van 5%. De beoogde effecten van deze maatregel zijn tweeledig: ten eerste wordt de prikkel tot het besparen van energie groter, ten tweede kan de overheid de aldus verkregen middelen benutten om investeringen in energiebesparing te financieren en te subsidiëren. Wat betreft de energievoorziening bevordert het Centrum voor Energiebesparing de toepassing van warmtekrachtkoppeling (het gelijktijdige opwekken van warmte en elektriciteit) en stromingsenergie (van zon, wind en water). In het CE-scenario wordt afgezien van kernenergie. Het milieubeleid van het Centrum voor Energiebesparing bestaat uit een verhoging van de milieu-investering van de landbouwproductie door ruilverkaveling en grootstedelijke mechanisatie. Als gevolg van de hogere energieprijzen en een veronderstelde gedragswijziging van de consument treedt in het CE-scenario bovendien een verschuiving op van particulier vervoer naar openbaar vervoer, waardoor de luchtverontreiniging wordt beperkt evenals het extra ruimtebeslag voor wegen. Ten slotte beoogt het Centrum voor Energiebesparing het woonklimaat in de binnensteden te verbeteren door een intensivering van het stadsvernieuingsprogramma.

Het werkgelegenheidsbeleid van het Centrum voor Energiebesparing is gericht op versnelde invoering van arbeidstijdverkorting, bij een verkorting van de werkweek tot 28 uur in het jaar 2000. Daarnaast is de werkgelegenheid bij de overheid in het CE-scenario hoger en wordt de werkgelegenheid in de dienstensectoren bevorderd door het afschaffen van de BTW-heffing voor deze arbeidsintensieve sector bij gelijktijdige verhoging van het BTW-tarief op industriële producten. Deze maatregel betekent een stimulans voor kleinschalige en arbeidsintensieve ondernemingen.

Resultaten van het CE-scenario

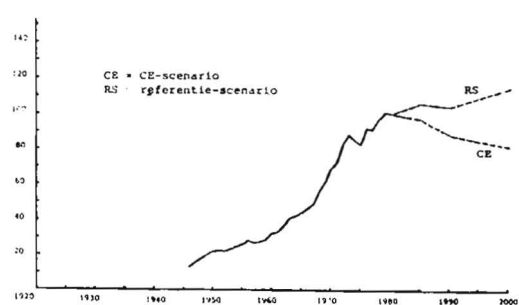
- De beleidsmaatregelen hebben volgens de berekeningen van de SEO tot gevolg dat het produktievolume van bedrijven enigszins sneller groeit (zie tabel 2). In samenhang daarmee kan ook de particuliere consumptie iets sneller stijgen dan in de basisprojectie.

Figuur 1.1 CE-scenario en referentie-scenario: consumptievolume per hoofd; indexcijfers, 1980 = 100

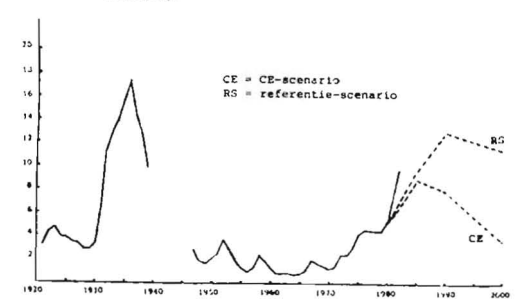
- Opvallend is de daling van het energieverbruik tot slechts 54,5 mtoe in het jaar 2000. Daarbij moet men zich realiseren dat het energieverbruik in de basisprojectie al een daling vertoont tot 63,8 mtoe, zodat slechts ongeveer 9 mtoe is toe te schrijven aan de beleidsmaatregelen van het Centrum voor Energiebesparing.

Figuur 1.2 CE-scenario en referentie-scenario: energieverbruik binnenland; indexcijfers, 1980 = 100

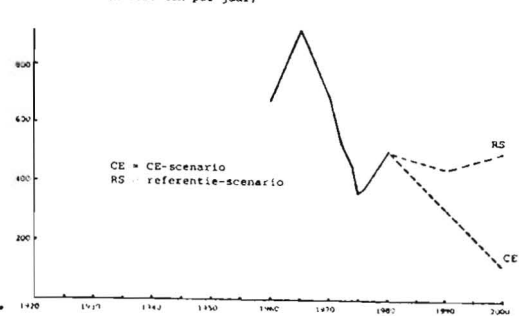
- De werkgelegenheid neemt in het CE-scenario als gevolg van de beschreven maatregelen aanzienlijk toe, zodat de werkloosheid kan dalen tot ongeveer 200.000 arbeidsjaren in het jaar 2000.

Figuur 1.3 CE-scenario en referentie-scenario: werkloosheidspercentage

- De milieukwaliteit verbetert in het CE-scenario als gevolg van het geringere energieverbruik, de extra milieu-investeringen, de vermindering van het autoverkeer en de geringere groei van de chemische industrie en de basismetaleen. Zo draagt de jaarlijkse emissie van SO_2 nog slechts ongeveer 25% van het niveau in het ongewijzigd beleidsscenario. De jaarlijks geproduceerde hoeveelheid radio-actief afval beperkt zich tot het algemeen afval van ziekenhuizen en laboratoria (ongeveer $400 m^3$ per jaar).

Figuur 1.4 CE-scenario en referentie-scenario: SO_2 -uitstoot ($\times 1000$ ton per jaar)

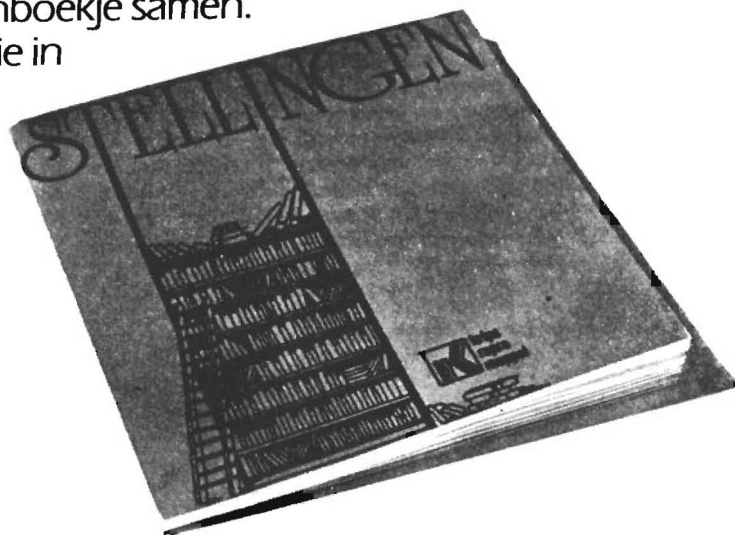

De verschillen tussen het ongewijzigd beleidsscenario (of referentiescenario) en het CE-scenario zijn wat betreft het energieverbruik, de materiële welvaart (met als indicatie het consumptievolume per hoofd), de werkloosheid en de milieukwaliteit (met als indicator de jaarlijkse SO_2 -uitstoot) aangegeven in figuur 1.1 tot en met 1.4.

'N PAAR STELLINGEN VAN DE MEEST GEPROMOVEERDE DRUKKER

Krips Repro – drukker van de meeste proefschriften in Nederland – stelde een aardig stellingenboekje samen. U ontvangt het als u uw dissertatie in productie geeft bij Krips Repro.

Bel voor informatie Greta Schoelink.

Kaapweg 6, 7944 HV Meppel
Postbus 106, 7940 AC Meppel
telefoon 05220-53731

Het industrieel herstelscenario

Het industrieel herstelscenario draagt de typische kenmerken van een exportscenario. Het beleid is gericht op het bevorderen van economische groei, die tot stand moet komen door prijsonderbieding op de wereldmarkt en het stimuleren van de investeringen van bedrijven. Daartoe is in het industrieel herstelscenario vanaf 1985 tot 2000 een jaarlijkse loonmatiging verondersteld van ongeveer 2% per jaar, gepaard gaande met een belastingverlaging van jaarlijks ongeveer 0,5% van het nationaal inkomen. De investeringen worden gestimuleerd door een verhoging van de investeringssubsidies te beginnen met 1 miljard per jaar in 1985, oplopend tot 3 miljard in het jaar 2000 (prijzen 1980). De resultaten van deze maatregelen zijn door het Centraal Planbureau vastgesteld (zie tabel 2). *Het produktievolumen van bedrijven* zal volgens de berekeningen na 1985 stijgen met 2,5%, dat wil zeggen 1% extra ten opzichte van het ongewijzigd beleidsscenario. De index stijgt tot 174 in het jaar 2000. Omdat deze sterker produktiegroei gepaard gaat met een toename van de invoer (o.a. energie) en van de investeringen, is de extra stijging van de particuliere consumptie minder groot. Gemiddeld over de periode 1980 - 2000 groeit deze in het industrieel herstelscenario met 1,5% tegen 0,75% in het ongewijzigd beleidsscenario. *Het energieverbruik* stijgt tot ongeveer 84 mtoe in het jaar 2000 en is daarmee ruim 1,5 maal zo hoog als in het CE-scenario. Rekening houdend met de genoemde daling van de aardgasproductie impliceert dit een zeer sterke stijging van de invoer van kolen en olie, in het bijzonder wanneer geen kernenergie wordt toegepast.

De werkgelegenheid neemt door het hogere produktievolumen van bedrijven natuurlijk

toe, maar om in het jaar 2000 een werkloosheidsniveau van 200.000 arbeidsjaren te bereiken is niettemin arbeidstijdverkorting verondersteld tot een 33-urige werkweek in het jaar 2000.

Wat betreft *de milieukwaliteit* zullen zich in het industrieel herstelscenario ongetwijfeld problemen voordoen. De jaarlijkse emissies van luchtverontreinigende stoffen zonder aanvullend beleid de huidige norm overschrijden. Daarnaast nemen de jaarlijks geproduceerde hoeveelheden vast afvalstoffen sterk toe, vooral wat betreft het industrieel afval, het residu van verbrandingsinstallaties, het energie gebonden afval, cadmiumhoudend gips en industriële slakken. Bij toepassing van kernenergie neemt ook het radioactief afval toe.

Het arbeidsdelingsscenario

Het arbeidsdelingsscenario wordt gekarakteriseerd door een stimulering van de economische groei (maar minder dan in het industrieel herstelscenario) en extra arbeidstijdverkorting. De loonmatiging die volgens het Centraal Planbureau vereist is om de extra economische groei te bereiken bedraagt in het arbeidsdelingsscenario na 1985 jaarlijks ongeveer 1,25%. Evenals in het industrieel herstelscenario gaat de loonmatiging gepaard met een verlaging van de belasting op het looninkomen, namelijk met 0,45% van het netto nationaal inkomen per jaar. De werkweek wordt in het arbeidsdelingsscenario verkort tot ongeveer 27 uur in het jaar 2000. Deze combinatie van hogere economische groei en extra arbeidstijdverkorting maakt een daling van de werkloosheid in het jaar 2000 tot 200.000 arbeidsjaar mogelijk.

Tot slot

De scenariostudie van de BMD geeft natuurlijk geen eenduidig antwoord op de vragen

die aan het begin van dit artikel zijn gesteld. Scenario's zijn immers geen toekomstvoorspellingen en ondanks alle berekeningen zullen velen hun twijfels houden over de effectiviteit van de voorgestelde beleidsmaatregelen. Dit geldt niet alleen voor de beleidsmaatregelen van het CE-scenario maar ook voor die van het industrieel herstelscenario en het arbeidsdelingsscenario. Toch mag de waarde van de scenariostudie niet worden onderschat. Voor de professionele beleidsmakers, voor politici, voor aktiegroepen, kortom voor wie maar geïnteresseerd is in de toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse economie, bevatten deze studies veel informatief materiaal, dat in het algemeen overzichtelijk is gepresenteerd. Ook voor buitenstaanders wordt duidelijk dat het stijgende arbeidsaanbod en de sterk dalende produktie en uitvoer van aardgas in de toekomst een probleem vormen, terwijl de economische groei in de komende decennia vermoedelijk beduidend lager zal zijn dan in de afgelopen twintig jaar.

De studies bieden daarmee geen kant en klare conclusies voor het te voeren beleid, maar wel een goed uitgangspunt voor discussie, ongeacht de vraag of deze nu Breed en Maatschappelijk is of niet.

E.C. van Ierland medewerker SEO

Voetnoten:

- 1) Stuurgroep Maatschappelijke Discussie Energiebeleid, Tussenrapport, bijlage 1, Den Haag 1983
- 2) Stichting voor Economisch Onderzoek, Economie, energie en milieu in Nederland, 1980 - 2000, Amsterdam 1983
- 3) Centrum voor Energiebesparing, Het CE-scenario, een realistisch alternatief, Delft 1983.
- 4) Stuurgroep Maatschappelijke Discussie Energiebeleid, Tussenrapport, bijlage 2, Den Haag 1983

Raadsels

Om te beginnen

Tweewerf hoera voor de Rostra redactie! Een eerste werf omdat ze middels haar laatste pagina de lezers op de hoogte wil houden van het actuele gebeuren op de faculteit. Een tweede werf omdat ze de lezers er vooral op wil attenderen dat, gezien de inhoud van de laatste pagina dit niet onder haar verantwoordelijkheid valt. Zo las ik tenminste onder de raadsels van het vorige nummer. Dus ik heb als een gek de betreffende pagina nog eens doorgelezen. Immers, wat daar stond zou schokkend of minstens schandelijk moeten zijn.

Wie schetst mijn droefheid? Ik las het éénmaal, een tweede maal; de derde keer s-p-e-l-d-e ik het zelfs! Ik vond niets. Nul komma nul schandaal en nog minder schokkends. Niemand werd uitgescholden, er stonden geen lullige slaapkamergeheimen, er was zelfs geen bevestiging van de geruchten dat minstens één hoogleraar der FEW er stiekum bijverdiend (in Harer Majesteits tijd!); de auteur doet immers niet aan roddel.

Wat bewoog de redactie tot het plaatsen van een onderschrijf, peinsde ik me suf. Maar - a ha Erlebnis -, was het misschien het laatste gedeelte van mijn stukje? Vond de redactie dat een beetje flauw? Niet objectief? Van laag journalistiek gehalte? Tja, als dat zo is blijft er weinig anders voor me over dan op mijn knieën te vallen en de redactie mijn nederige excuses aan te bieden. Hoe haal ik, amateur, het in mijn botte hoofd om het objectieve image van het blad der FEW geweld aan te doen? Hier passen geen smoesjes. Vandaar.

Ik ben benieuwd wat ditmaal onder de raadsels wordt gezet. Een suggestie: 'Gezien de inhoud van de rest van Rostra wil de redactie haar lezers er op attenderen dat de rest van Rostra volledig onder de verantwoordelijkheid van anderen valt.' Inmiddels noteer ik driewerf sorry.

Zo, en nu serieus. De goedkeuring door de FR van de interfacultaire werkgroep 'Vrouw & Werk' is een feit. Het betreft hier een formele goedkeuring door de raad die slechts nodig was omdat het zo in artikel 18 van de WUB staat. De werkelijke oprichting van de werkgroep vond al eerder plaats. In de werkgroep zijn vijf vakgroepen van onze faculteit vertegenwoordigd, n.l. de vakgroepen Wiskunde & Statistiek, Recht, Makro-ekonomie, Mikro-ekonomie en bedrijfseconomie. Verder doet een vakgroep van de subfaculteit Planologie en Demografie en een vakgroep van de interfaculteit der Aktuariële Wetenschappen en Ekonometrie mee, terwijl de ander vakgroepen van deze twee laatste faculteiten staan te popelen van ongeduld om ook toe te treden. Allemaql goed en wel natuurlijk, maar waartoe dient zo'n werkgroep eigenlijk? Snel het reglement van de werkgroep erbij gepakt en inderdaad, daar staat het in: De werkgroep stelt zich ten doel de wetenschapsbeoefening in de deelnemende vakgroepen op het gebied van de emancipatie van de vrouw te stimuleren en te coördineren (...). (Zie ook artikel Vrouw & Werk.)

Dat weten we dan ook weer. Het belangrijkste is natuurlijk dat nu zelf initiatieven op het gebied van onderwijs en onderzoek ontplooid kunnen worden. Als het College van Bstuur nu ook nog besluit om ons de leerstoel emancipatiezaken en werkgelegenheid toe te kennen zal de FEW het stadium der perfectie dicht benaderen. Het werd wel tijd.

Dezelfde raad nam een voorstel van het bestuur aan voor een nieuwe verdeling van de formatie. In het oude verdeelmodel werd uitgegaan van normatieve onderwijslasten. De FR stelde dan eerst de gewenste onderwijsvormen vast en de hoeveelheid daarvan. Hierna werd via allerlei sleutels de tijd voor begeleiding en voorbereiding uitgerekend. Een voorbeeld. Voor het kandidaatsonderwijs werd vastgesteld dat een vak 3 maal in de 2 jaar gegeven moest worden. En wel gedurende 16 weken in de vorm van 2 uur hoorcollege en 3 uur werkcollege (in groepen van maximaal 25 studenten). Via zulke normen, die er voor elke fase in de studie waren, werd het aantal uren vastgesteld waar een vakgroep recht op had. Voor de vakgroepen met slechtlopende keuzevakken en slechtbezochte doktoraal vakken (weinig studenten) bood dit systeem voordelen. Er werd relatief meer formatie geboden t.o.v. vakgroepen die wel veel studenten hadden. Of het een juist uitgangspunt is om de formatie te berekenen op basis van de bezoekersaantallen weet ik niet, het zal in de toekomst wel gedaan worden.

In het nieuw aangenomen formatieverdeelmodel wordt uitgegaan van het werkelijke aantal studenten dat een vak volgt. Dit aantal wordt vermenigvuldigd met het aantal studiepunten dat voor een vak bestaat. Bovendien wordt er een ondergrens van 15 studenten gesteld; als een vak minder dan 15 studenten trekt wordt er in de berekening uitgegaan van 15 studenten. Op deze manier levert elk vak een hoeveelheid punten op die gesommeerd wordt per vakgroep. Gegeven de totale hoeveelheid beschikbare docenturen wordt uitgerekend hoeveel studiepunten een formatieplaats oplevert. (Via verschillende sleutels komt hier dan nog een hoeveelheid formatie voor bestuur en beheer en voor onderzoek bovenop.)

Tot zover de berekening. Er zit echter nog een nieuw element in het voorstel verwerkt. In de toekomst zal de vakgroepen worden gevraagd op welke wijze zij het onderwijs denken te gaan verzorgen (werkgroepen, hoorcolleges, paper/skriptie begeleiding) waarbij vermeld wordt dat de huidige norm voor het aantal contacturen per student als minimum wordt beschouwd. Er wordt de vakgroepen dus een onderwijsplanning gevraagd. Als blijkt dat een vakgroep kiest voor een te gering aantal contacturen wordt een overeenkomstige korting op de formatie toegepast.

Verder wordt de vakgroepen aan het eind van het jaar een opgaaf gevraagd van de werkelijk verzorgde onderwijsstijd. Is een verschil tussen de onderwijsplanning en de rea-

lisatie er zonder duidelijke redenen dan treedt wederom het kortingsmechanisme in werking.

Propedeuse bedrijfs

Het hierboven vermelde kortingsysteem is niet zomaar één of ander nieuw bureaucratisch regeltje, dat bleek al meteen.

Prof. Van der Weel had twee mooie brieven geschreven die via de onderwijscommissie bij de fakulteitsraad terecht kwamen. Hierin stelt Van der Weel een alternatieve onderwijsvorm voor het eerstejaarsonderwijs voor. Het aantal dagstudenten wordt verdeeld in twee kuddes van 130. Een kudde krijgt vervolgens twee maal in de week hoorcollege, waar Van der Weel er uitdrukkelijk bij vermeldt dat indien de studenten nog vragen hebben, zij altijd bij hem langs mogen komen. Ja, natuurlijk, bijvoorbeeld tijdens de pauze in de kantine. Onder het genot van een bakkie leut wordt iedere individuele student dan van zijn individuele problemen afgeholpen.

Uiteraard maakt de OC enige kanttekeningen. Onder druk der omstandigheden schreef Van der Weel vervolgens een brief naar het bestuur waarin hij verzocht de eerste twee brieven als niet verstuurd te beschouwen en dus ook niet te agenderen voor de FR. Volgend jaar dus gewoon bedrijfs.

NEHA

De afkorting NEHA staat voor het Nederlands Economisch Historisch Archief. Het bevat een unieke kollektie boeken en handschriften op economisch terrein. Zo uniek dat vele buitenlandse onderzoekers naar het pandje aan de Herengracht komen om de wetenschap te bedrijven. Maar ja, dit is Nederland anno bezuinigingstijd. En dan moet er bezuinigd worden en in Nederland gebeurt dat natuurlijk na de uitkeringstrekkers op alles wat met cultuur te maken heeft. Dus wordt gevraagd; hebben bibliotheken met cultuur te maken? Ja! Schaf het dan maar af.

Kortom, per 1 januari 1984 wordt de formatiebijdrage aan het NEHA tot nul gereduceerd. Als de Universiteit van Amsterdam deze formatiebijdrage niet overneemt kan het NEHA inderdaad afgeschreven worden. Maar ach, wie zou daar één nacht van wakker liggen? Immers wat gebeurt is, is gebeurt en waarom zou je daar nu een bibliotheek van bijhouden?

Rick le Roy

SCHELTEMA HOLKEMA VERMEULEN B.V

**Een ruime keuze op het gebied van:
accountancy, financiering, automatisering, marketing,
organisatie, economie en geografie**

AMO-K, Een arbeidsmarktmodel met twee categorieën arbeid.

Nederl. Econ. Instituut, 1982

R.A. Roe, Grondslagen der personeelsselectie. Van Gorcum, 1983

P.H.M. Flipsen - Fiscale en econ. aspecten van de herkapitalisatie. FED, 1983

H.G. Krijnen - Strategie en Management. Wolters-Noordhoff, 1983

Th. J.H. van Sprundel - Informatiebronnen voor het management in een non-profit instelling. Stenfert Kroese, 1982

C. J. Lammers - Organisaties vergelijkenderwijs. Het Spectrum, 1983

V. van Rompuy en R. Vertonghen - Sociaal-economische kosten-batenanalyse. Evaluatie van investeringsprojecten in de publieke sector.

Acco, 1982

De collectieve sector in de crisis.

Onder red. van M. Brouwer en M. J. Ellma. Kluwer, 1983

H. Phelps Brown - The inequality of Pay. Oxford U.P., 1977

Who's Who in Economics.

A biographical dict. of major economists 1700 - 1980.

Wheatshaf Books, 1983

I.C. Magaziner and R.B. Reich - Minding America's Business.

The decline and rise of the american economy. Vintage pap., 1983

f 59,00

f 79,50

f 54,00

f 42,50

f 56,00

f 69,90

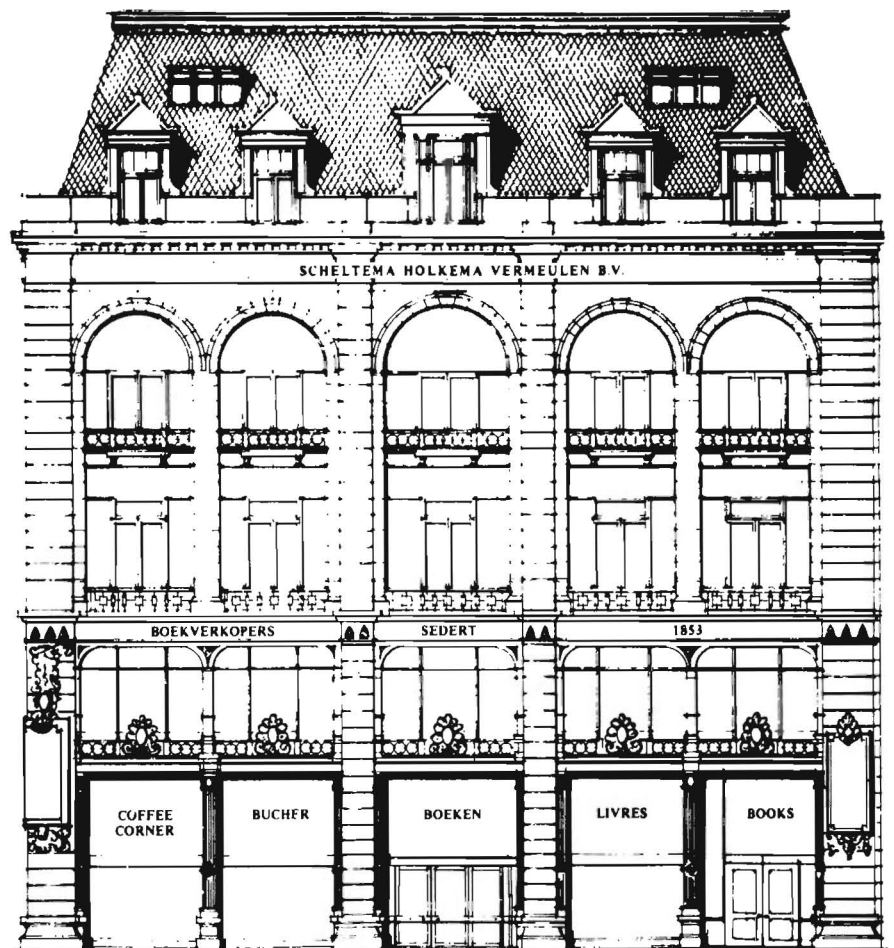
f 26,50

f 45,00

f 32,80

f 238,00

f 21,00

scheltema holkema vermeulen bv

boekverkopers sedert 1853

spui 10 1012 WZ amsterdam holland tel. 020-267212